

**Το αδίκημα της απιστίας στον νέο ΠΚ
ως χαρακτηριστικό παράδειγμα του νέου δικαιοπολιτικού μοντέλου
προστασίας των εννόμων αγαθών της ιδιοκτησίας και περιουσίας**

*Θεόδωρος Παπακυριάκου
Αν. Καθηγητής Νομικής Σχολής ΑΠΘ*

Διάγραμμα

- A. Εισαγωγικές παρατηρήσεις**

- B. Το αδίκημα της απιστίας στον νέο ΠΚ**
  - I. Συστηματική παρουσίαση των αλλαγών
  - II. Αξιολόγηση των αλλαγών

- Γ. Το νέο δικαιοπολιτικό μοντέλο προστασίας των εννόμων αγαθών της ιδιοκτησίας και περιουσίας**
  - I. Αλλαγές προεχόντως νομοτεχνικής-οργανωτικής υφής
    - 1. Η συγχώνευση του 23^{ου} και 24^{ου} κεφαλαίου σε ενιαίο κεφάλαιο (: «εγκλήματα κατά περιουσιακών αγαθών»)
    - 2. Η μείωση του αριθμού των διακεκριμένων παραλλαγών
  - II. Αλλαγές σημαίνουσας δικαιοπολιτικής βαρύτητας
    - 1. Η κατάργηση των υπηρεσιακών διαχειριστικών αδικημάτων
    - 2. Η συρρίκνωση των εννοιών του δημόσιου υπαλλήλου και της δημόσιας περιουσίας
    - 3. Η ευρεία εισαγωγή θεσμών «ιδιωτικοποίησης» των περιουσιακών αδικημάτων
  - III. Λόγοι πρόωθησης και αποτίμηση του νέου μοντέλου

- Δ. Καταληκτικές παρατηρήσεις**

A. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας, τα οποία στη συνέχεια, χάριν συντομίας, θα τα αναφέρω εν γένει ως **περιουσιακά αδικήματα**, υπέστησαν στο πλαίσιο του νέου ΠΚ **σημαντικές αλλαγές**. Τούτο ισχύει τόσο για τις περιπτώσεις που τα εν λόγω αδικήματα στρέφονται κατά της δημόσιας περιουσίας, όσο και για τις περιπτώσεις που στρέφονται κατά ιδιωτικής περιουσίας. Οι αλλαγές, όχι πάντα εμφανείς με την πρώτη ματιά, καθώς δεν αφορούν κατ' ανάγκη τις νομοτυπικές περιγραφές των αδικημάτων, **ανατρέπουν ή καθιστούν εν μέρει περιττές πολλές πάγιες διακρίσεις και παραδοχές** που κυριαρχούσαν μέχρι σήμερα στην επιστήμη και τη νομολογία. Επιτρέπουν, επίσης, και αυτό είναι ακόμη σημαντικότερο, την υποστήριξη της άποψης ότι το νέο δίκαιο έχει υιοθετήσει, εν μέρει τουλάχιστον, ένα **νέο δικαιοπολιτικό μοντέλο για την προστασία των εννόμων αγαθών της ιδιοκτησίας και της περιουσίας**. Τις παραπάνω θέσεις θα προσπαθήσω να τις τεκμηριώσω διεξοδικότερα με την εισήγησή μου. Χάριν καλύτερης κατανόησης, θα εστιάσω καταρχάς, στο **πρώτο μέρος** (ενότητα Β), σε ένα από τα αδικήματα που υπέστησαν, κατά την άποψή μου, τις πιο σημαντικές δομικές μεταβολές. Πρόκειται για το **αδίκημα της απιστίας**. Στη συνέχεια, στο **δεύτερο μέρος** (ενότητα Γ), θα επιχειρήσω την **αναγωγή στη γενικότερη εικόνα του 23^{ου} κεφαλαίου του ΠΚ και στο νέο δικαιοπολιτικό μοντέλο** που αναδύεται μέσα από αυτήν την εικόνα.

B. Το αδίκημα της απιστίας στον νέο ΠΚ

I. Συνοπτική παρουσίαση των αλλαγών

Το προϋφιστάμενο **σύστημα ποινικής προστασίας της περιουσίας από προσβολές μέσω άπιστων διαχειριστικών πράξεων** υπέστη, στο πλαίσιο του νέου ΠΚ, θεμελιακές αλλαγές, οι οποίες συνδέονται με σημαντικές συνέπειες. Οι κυριότερες εξ αυτών τους μπορούν συνοπτικά να αποδοθούν με τις εξής **9 θέσεις**:

Πρώτον, αντί του παλαιού συστήματος, που διέκρινε μεταξύ της απιστίας στην υπηρεσία (στο παλαιό ά. 256 ΠΚ) και της κοινής απιστίας (στο παλαιό ά. 390 ΠΚ), διαφοροποιώντας ουσιαστικά την ποινική ευθύνη με κριτήριο, μεταξύ άλλων, αν οι άπιστες διαχειριστικές πράξεις **στρέφονται κατά δημόσιας ή ιδιωτικής περιουσίας**, θεσπίζεται πλέον, στο επίπεδο της βασικής μορφής του αδικήματος, μια **ενιαία τυποποίηση** στο νέο ά. 390 ΠΚ. Αν η προκαλούμενη ζημία είναι μέχρι και 120.000 ευρώ, οι προσβολές δημόσιας και ιδιωτικής περιουσίας αντιμετωπίζονται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο, και γι' αυτές προβλέπεται φυλάκιση και χρηματική ποινή μέχρι 360 ημερήσιες μονάδες (νέο ά. 390 παρ. 1 εδ. α' ΠΚ). **Διαφοροποιήσεις εισάγονται μόνο αν η προκαλούμενη ζημία είναι άνω των 120.000 ευρώ**. Σ' αυτήν την περίπτωση, αν η άπιστη πράξη στρέφεται κατά ιδιωτικής περιουσίας, προβλέπεται κάθειρξη μέχρι 10 έτη και χρηματική ποινή μέχρι 360 ημερήσιες μονάδες στο νέο ά. 390 παρ. 1 εδ.

β' ΠΚ, ενώ αν στρέφεται κατά δημόσιας περιουσίας προβλέπεται κάθειρξη από 10 μέχρι 15 έτη και χρηματική ποινή μέχρι 1000 ημερήσιες μονάδες, στο νέο ά. 390 παρ. 2 ΠΚ. Η ιδιότητα του προσβαλλόμενου αντικείμενου ως δημόσιας ή ιδιωτικής περιουσίας αποκτά, επομένως, σημασία μόνο για πράξεις που προκαλούν ζημία πάνω από 120.000 ευρώ. Σε αντίθεση, εξάλλου, με το προγενέστερο δίκαιο που προέβλεπε 2 βασικές πλημμεληματικές, 1 διακεκριμένη πλημμεληματική και 5 διακεκριμένες κακουργηματικές τυποποιήσεις [βλ. αφενός παλαιό ά. 256 ΠΚ σε συνδυασμό με τις επιβαρυντικές διατάξεις του Ν. 1608/1950: μία βασική μορφή και 5 διακεκριμένες παραλλαγές, και αφετέρου παλαιό ά. 390 ΠΚ: μία βασική μορφή και μία διακεκριμένη παραλλαγή], το νέο δίκαιο, απλοποιώντας τα πράγματα, προβλέπει μόνο μια βασική πλημμεληματική μορφή και 2 κακουργηματικές παραλλαγές.

Δεύτερον, στο πλαίσιο της ενοποίησης, κρίσιμο είναι ότι οι προσβολές της δημόσιας περιουσίας υπήχθησαν στο υφιστάμενο μέχρι σήμερα μοντέλο αντιμετώπισης των προσβολών της ιδιωτικής περιουσίας και όχι το αντίστροφο. Τούτο έχει ως συνέπεια, μεταξύ άλλων, ότι και η οριοθέτηση του αξιοποίνου στηρίζεται, πλέον, στην **αρχή της κατάχρησης της αντιπροσωπευτικής εξουσίας**, η οποία αποτελούσε και εξακολουθεί να αποτελεί το θεμέλιο του ά. 390. Με τον τρόπο αυτό καθίσταται παρωχημένη και η συζήτηση ως προς αν είναι δυνατή η θεμελίωση αυτοουργικής ευθύνης για απιστία σε βάρος της δημόσιας περιουσίας ακόμη και με εσωτερικές ή υλικές πράξεις, όπως είναι π.χ. η καταστροφή αρχείων οφειλετών, οι οποίες, κατά μια αμφισβητούμενη στην επιστήμη, υποστηριζόμενη όμως από τη νομολογία άποψη, θεωρείτο ότι μπορούσαν να θεμελιώνουν αξιόποινο με βάση το παλαιό ά. 256 ΠΚ. Για την αυτοουργική τέλεση απιστίας, ακόμη και όταν αυτή στρέφεται κατά του Δημοσίου, **απαιτούνται συνεπώς πλέον πάντοτε εξωτερικές πράξεις δικαιοπρακτικής φύσεως**, έστω και υπό την ευρεία έννοια με την οποία αντιλαμβάνονται η επιστήμη και η νομολογία αυτόν τον όρο, συμπεριλαμβανομένων δηλαδή όχι μόνο των δικαιοπραξιών (π.χ. κατάρτιση συμβάσης μίσθωσης ή δανείου ή πώλησης), αλλά και των διαδικαστικών πράξεων (π.χ. έγερση αγωγής) ή οιονεί δικαιοπραξιών (π.χ. όχληση οφειλέτη) ή δικαιοπρακτικών ή διαδικαστικών ή οιονεί δικαιοπρακτικών παραλείψεων (π.χ. παράλειψη έντοκης κατάθεσης χρημάτων, παράλειψη καταγγελίας σύμβασης) κ.ο.κ.

Τρίτον, η ενιαία υπαγωγή στο μοντέλο προστασίας του ά. 390 καθιστά ομοίως παρωχημένη τη συζήτηση ως προς αν είναι δυνατή η **αυτοουργική τέλεση απιστίας κατά της δημόσιας περιουσίας από πρόσωπα τα οποία δεν διαθέτουν διαχειριστική εξουσία υπό στενή έννοια**, δηλαδή εξουσία ανάπτυξης πρωτοβουλιών και λήψης αποφάσεων με ίδιο κίνδυνο και ευθύνη («αυτόβουλο» του διαχειριστή). Σύμφωνα π.χ. με τη νομολογία, αλλά και με άποψη μερίδας της θεωρίας, η αυτοουργική τέλεση

του αδικήματος του παλαιού ά. 256 ΠΚ θεωρείτο δυνατή και από πρόσωπα που εκτελούσαν απλές διεκπεραιωτικές πράξεις, όπως ελεγκτές, ταμίες και εισπράκτορες, δηλαδή από πρόσωπα που δεν διέθεταν καταρχήν διαχειριστική εξουσία υπό στενή έννοια αλλά ασκούσαν αρμοδιότητες που άπτονταν εν γένει του προσδιορισμού και της είσπραξης δημοσίων εσόδων. Μια τέτοια οριοθέτηση του αξιοποίνου, που ευνοείτο ίσως και από τη διπλή χρήση του όρου «διαχείριση» στο παλαιό ά. 256 ΠΚ, δεν είναι δυνατή στο πλαίσιο του νέου ά. 390. Για την αυτουργική τέλεση απιστίας, ακόμη όταν αυτή στρέφεται σε βάρος του Δημοσίου, απαιτείται συνεπώς πλέον να συντρέχει πάντα η ιδιότητα του διαχειριστή υπό στενή έννοια.

Τέταρτον, εντός του νέου συστήματος **εκλείπει η ανάγκη διάκρισης μεταξύ διαχειριστών δημοσίων υπαλλήλων και διαχειριστών που δεν είναι δημόσιοι υπάλληλοι**. Πλέον κρίσιμο είναι μόνο το αντικείμενο της προσβολής και όχι το υποκείμενο της πράξης. Αν μια διαχειριστική πράξη στρέφεται κατά δημόσιας περιουσίας και προκαλεί ζημία ανώτερη των 120.000 ευρώ υπάγεται στο νέο ά. 390 παρ. 2 ΠΚ χωρίς ανάγκη οποιασδήποτε περαιτέρω διάκρισης ως προς το αν το υποκείμενό της είναι δημόσιος υπάλληλος. **Δεν υπάρχει δηλαδή πλέον αδίκημα απιστίας που να έχει και πρόσθετη υπηρεσιακή διάσταση**. Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι στις περιπτώσεις που δράστης ή συμμετοχος στην πράξη της απιστίας είναι εν γένει **δημόσιος υπάλληλος**, τότε μπορούν κατ' εξαίρεση να ενεργοποιούνται οι διατάξεις για τα **ευνοϊκά μέτρα του άρθρου 263Α ΠΚ**, δηλαδή οι διατάξεις που προβλέπουν σημαντική μείωση της ποινής και αναστολή της εκτέλεσης αυτής ή αναστολή της δίωξης για όποιον καταγγέλλει τη συμμετοχή του υπαλλήλου στο οικείο έγκλημα.

Πέμπτον, εντός του νέου συστήματος καθίσταται **περιττή η διάκριση μεταξύ διαχειριστικών πράξεων που αφορούν κρατικά έσοδα και διαχειριστικών πράξεων που αφορούν κρατικές δαπάνες**, αφού η συγκεκριμένη διάκριση ήταν κρίσιμη μόνο για την οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής του παλαιού ά. 256 ΠΚ έναντι του πεδίου εφαρμογής του παλαιού ά. 390 ΠΚ. Ειδικότερα, κατά την κρατούσα στην επιστήμη άποψη, την οποία δεν συμεριζόταν η νομολογία, στο παλαιό ά. 256 ΠΚ μπορούσαν να υπάγονται αποκλειστικά οι διαχειριστικές πράξεις περί των εσόδων και όχι αυτές περί των δαπανών, για τις οποίες εφαρμοστέο τύγχανε αποκλειστικά το παλαιό ά. 390 ΠΚ. Επέρχεται, έτσι, δια της νομοθετικής οδού, η καταρχήν ορθή ενοποίηση της ευθύνης μεταξύ αυτών που εισπράττουν τα κρατικά έσοδα και αυτών που διενεργούν τις κρατικές δαπάνες, δηλαδή επέρχεται το αποτέλεσμα εκείνο το οποίο επεδίωξε να επιτύχει ερμηνευτικά και η ΟΛΑΠ 2/2009, με τρόπο πάντως που επέφερε τότε αλλοίωση στο γλωσσικό νόημα της διάταξης του παλαιού ά. 256 ΠΚ.

Έκτον, εντός του νέου συστήματος **χάνει κάθε έρεισμα η μάλλον κρατούσα σήμερα στη νομολογία άποψη που δέχεται ότι προσβολή της δημόσιας περιουσίας μπορεί να συνιστά και η προσβολή της περιουσίας ΝΠΙΔ που ανήκουν στο κράτος ή ελέγχονται από αυτό**. Πλέον, το νέο άρθρο 390 παρ. 2 ΠΚ κατοχυρώνει ρητά ως κριτήριο για την οριοθέτηση της έννοιας της δημόσιας περιουσίας το κριτήριο του νομικού φορέα αυτής, επιτρέποντας την υπαγωγή στη συγκεκριμένη παραλλαγή μόνο περιπτώσεων όπου η πράξη στρέφεται *άμεσα* κατά του νομικού προσώπου του Δημοσίου ή κατά ΟΤΑ ή κατά άλλου ΝΠΔΔ. Με τον τρόπο αυτό αποκλείεται εφεξής η υιοθέτηση *ρευστών οικονομικών-διοικητικών κριτηρίων*, όπως αυτών που προωθούσε η νομολογία τα τελευταία χρόνια κατά την ερμηνεία του παλαιού ά. 256 ΠΚ, δυνάμει των οποίων ως δημόσια μπορούσε να εκλαμβάνεται και η περιουσία ΝΠΙΔ επί τη βάση της συμμετοχής του Δημοσίου ή ΟΤΑ ή άλλου ΝΠΔΔ στο μετοχικό κεφάλαιο ή τη διοίκηση του οικείου κάθε φορά ΝΠΙΔ καθώς και των σκοπών που αυτό καλείτο να υπηρετήσει. Με άλλα λόγια, προσβολές της περιουσίας της Εθνικής Λυρικής Σκηνής (ΟΛΑΠ 9/2008), της Κτηματολόγιο Α.Ε. (ΟΛΑΠ 2/2009), της Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα Α.Ε. (ΑΠ 1531/2008) ή της ΔΕΚΑ Α.Ε. (ΑΠ 1526/2006), που είχαν αξιολογηθεί από τη νομολογία ως προσβολές δημόσιας περιουσίας με την έννοια του παλαιού 256 ΠΚ, δεν μπορούν πλέον, σε όποιο ύψος και αν ανέρχεται η προκληθείσα ζημία, να υπαχθούν στην έννοια της δημόσιας περιουσίας κατά το νέο ά. 390 παρ. 2 ΠΚ και να θεμελιώσουν την οικεία διακεκριμένη παραλλαγή.

Έβδομον, το νέο ά. 390 ΠΚ ενσωματώνει ρητά και ένα ακόμη στοιχείο, που συνδέεται με χαρακτηριστικά της διαχειριστικής πράξης: για να είναι αυτή αξιόποινη θα πρέπει να τελείται κατά **παράβαση των κανόνων επιμελούς διαχείρισης**. Το στοιχείο αυτό γινόταν βέβαια δεκτό από την απολύτως κρατούσα άποψη στην επιστήμη και τη νομολογία και στο πλαίσιο της ερμηνείας του παλαιού ά. 390 ΠΚ. Αξίζει, όμως, να σημειωθεί ότι η ανωτέρω προϋπόθεση δεν εξεταζόταν αυτοτελώς στο πλαίσιο εφαρμογής του ά. 256 ΠΚ. Υπό αυτή την έννοια, η ρητή τυποποίηση του πιο πάνω στοιχείου συμβάλλει ακόμη περισσότερο στην αναγκαία ασφάλεια δικαίου κατά την αξιολόγηση των προσβολών της δημόσιας και ιδιωτικής περιουσίας.

Όγδοον, προκειμένου να καταφασθεί το αδίκημα της απιστίας σε οποιαδήποτε μορφή του απαιτείται να διαπιστώνεται ότι η **προκληθείσα ζημία είναι «βέβαιη»**. Το παραπάνω στοιχείο θεωρείτο φυσικά από την επιστήμη ως άγραφο στοιχείο και του παλαιού ά. 390 ΠΚ, δεν εξεταζόταν όμως συνήθως από τη νομολογία. Ενόψει της ρητής κατοχύρωσής του στο νέο ά. 390 ΠΚ, η αποδεικτική τεκμηρίωση της τέλεσης του αδικήματος γίνεται πλέον πολύ πιο δύσκολη, ιδίως σε περιπτώσεις διαχειριστικών πράξεων που ενεργούνται στο πλαίσιο ενός ευρύτερου σχεδιασμού ή υπό καθεστώς αβεβαιότητας, όπως π.χ. δανειοδοτήσεων ή επενδύσεων ή προμηθειών για την αντιμετώπιση μελλοντικών αναγκών. Κατά κανόνα θα

απαιτείται εδώ αναμονή της εξέλιξης των γεγονότων, προκειμένου να μπορεί να γίνει ασφαλής διάγνωση. Η στοιχειοθέτηση του αξιοποίνου δυσχεραίνεται μάλιστα ακόμη περισσότερο γιατί απαιτείται να συντρέχει και άμεσος δόλος β' βαθμού (: γνώση) του δράστη σε σχέση με το εν λόγω στοιχείο.

Τέλος, **ένατον**, μια πολύ σημαντική αλλαγή συνίσταται στο γεγονός ότι το νέο σύστημα συνοδεύεται πλέον από ένα πλέγμα ρυθμίσεων που καθιστούν δυνατή την **εξάλειψη του αξιοποίνου** ή την **απαλλαγή από την ποινή** αν ο υπαίτιος προβεί σε αποκατάσταση της περιουσιακής βλάβης που προκάλεσε μέχρι και την αμετάκλητη παραπομπή του στο ακροατήριο ή, επί πλημμεληματικών περιπτώσεων, ακόμη και μέχρι το τέλος της αποδεικτικής διαδικασίας στον πρώτο βαθμό (νέο ά. 405 παρ. 2 και 3 ΠΚ). Για τη δίωξη της βασικής μορφής του αδικήματος –και σύντομα, αν ψηφιστούν από τη Βουλή οι προωθούμενες τροποποιήσεις του ΠΚ, και για τη δίωξη της κακουργηματικής παραλλαγής του εδ. β' της παρ. 1 του ά. 390 ΠΚ– απαιτείται, μάλιστα, **έγκληση**. Αξίζει να θυμηθεί κανείς ότι σε σχέση με τις προσβολές της δημόσιας περιουσίας με άπιστες διαχειριστικές πράξεις (ά. 256 και 390 ΠΚ) δεν υφίστατο μέχρι το 2014 καμία αντίστοιχη δυνατότητα εξάλειψης του αξιοποίνου ή απαλλαγής από την ποινή (: τα αδικήματα του παλαιού ά. 256 ΠΚ δεν αναφέρονταν σε καμία σχετική διάταξη και τα αδικήματα του παλαιού ά. 390 ΠΚ εξαιρούνταν ρητά, όταν στρέφονταν κατά του Δημοσίου ή ΟΤΑ ή άλλων ΝΠΔΔ, από την εμβέλεια του παλαιού ά. 406Α ΠΚ και του παλαιού ά. 308Β ΚΠΔ), ενώ και μια περιορισμένη σχετική ρύθμιση που εισήχθη με τον Ν. 4312/2014 (ά. 2 παρ. 6) αφορούσε αποκλειστικά τις πλημμεληματικές μορφές της απιστίας.

II. Αξιολόγηση των αλλαγών

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω μπορεί κανείς να καταλήξει στα ακόλουθα **3 συνοπτικά συμπεράσματα-αξιολογήσεις**:

Πρώτον, το νέο σύστημα ποινικής αντιμετώπισης των προσβολών της περιουσίας με άπιστες διαχειριστικές πράξεις εμφανίζει χαρακτηριστικά μεγαλύτερης σαφήνειας, λιτότητας και αναλογικότητας, τόσο γιατί αίρει τις πολλές, συχνά άνευ ουσίας διαφοροποιήσεις του παλαιού δικαίου, όσο και γιατί διατηρεί μεν την εγκληματοπολιτικά αναγκαία διάκριση σε ό,τι αφορά την ένταση της παρεχόμενης προστασίας ανάμεσα στην ιδιωτική και τη δημόσια περιουσία, την περιορίζει όμως σε συνταγματικά ανεκτά όρια.

Δεύτερον, οι νέες διατάξεις εμφανίζονται, εν γένει, επιεικέστερες των παλαιών, λαμβάνοντας υπόψη και την κατάργηση του Ν. 1608/1950. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων θα οδηγούν έτσι *in concreto* σε ευμενέστερη μεταχείριση του δράστη και θα εφαρμόζονται ακόμη και σε αδικήματα που τελέστηκαν πριν την 1^η Ιουλίου

2019. Τούτο πάντως θα εξαρτηθεί τελικά και από τον τρόπο με τον οποίο θα ερμηνεύσει κανείς το νέο ά. 2 ΠΚ. Ειδικότερα, αν δεχτεί κανείς ότι επιτρέπεται, για την ανίχνευση του ευνοϊκότερου νόμου, να συνδυάζονται χωρίς περιορισμούς διατάξεις του παλαιού και του νέου δικαίου, τότε προκύπτει η εξής εικόνα: η διάταξη του παλαιού ά. 256 ΠΚ σε συνδυασμό με τη διάταξη του νέου ά. 462 ΠΚ που καταργεί τον Ν. 1608/1950 εμφανίζονται συνολικά ως επιεικέστερη ρύθμιση έναντι του νέου ά. 390 παρ. 2 ΠΚ σε ό,τι αφορά την ύλη που καλύπτει αυτό, αφού καθιστούν δυνατή την επιβολή 10ετούς το πολύ κάθειρξης και προβλέπουν προθεσμία παραγραφής 15 ετών, ενώ το νέο ά. 390 παρ. 2 ΠΚ προβλέπει αφενός σωρευτικά κάθειρξη μέχρι 15 χρόνια και χρηματική ποινή και αφετέρου προθεσμία παραγραφής 20 ετών. Αν υιοθετήσει κανείς αυτό το ερμηνευτικό σχήμα –για τη δογματική ορθότητα του οποίου διατηρώ πάντως σοβαρές επιφυλάξεις–, τότε για πράξεις υπηρεσιακής απιστίας που τελέστηκαν πριν την 1^η Ιουλίου, ακόμη και αν η προκληθείσα ζημία ανέρχεται σε πολλά εκατομμύρια ευρώ, δεν μπορεί να επιβάλλεται ποινή ανώτερη των 10 ετών κάθειρξης και η προθεσμία παραγραφής είναι 15 χρόνια.

Τρίτον, με βάση τις νέες διατάξεις ενδέχεται πράξεις που υπαγόταν στο παλαιό ά. 256 ΠΚ, όπως αυτό ερμηνευόταν από τη νομολογία, να έχουν καταστεί ανέγκλητες. Τούτο θα ισχύει, π.χ., για ζημιογόνες πράξεις εσωτερικής φύσης ή για ζημιογόνες πράξεις από δημοσίους υπαλλήλους που δεν διαθέτουν διαχειριστική εξουσία υπό στενή έννοια, όταν και στον βαθμό που δεν θα είναι δυνατή η αντιμετώπιση αυτών με τις διατάξεις περί συμμετοχής. Θα άξιζε κανείς να αναρωτηθεί αν είναι επιθυμητή η διατήρηση αυτού του αποτελέσματος ή αν θα ήταν σκόπιμη *de lege ferenda* η ποινικοποίηση, με μια αυτοτελή διάταξη, και πράξεων, όπως οι παραπάνω, οι οποίες, βλάπτουν μεν τη δημόσια περιουσία, χωρίς να πραγματώνουν όμως τα στοιχεία του νέου ά. 390 ΠΚ. Ζητούμενο είναι, εξάλλου, αν η εισαγωγή της προϋπόθεσης της κατ' έγκληση δίωξης, ενόψει των χρονικών περιορισμών και των αυστηρών τυπικών προϋποθέσεων που συνοδεύουν την υποβολή έγκλησης, αποτελεί εγκληματοπολιτικά δόκιμη επιλογή για ένα τέτοιο περίπλοκο ως προς τη διαπίστωσή του αδίκημα, ιδίως όταν αυτό στρέφεται κατά του δημοσίου ή νομικών προσώπων. Τέλος, ανοιχτό παραμένει και το ερώτημα, αν είναι εγκληματοπολιτικά σκόπιμη η εξάρτηση της ποινικής ευθύνης από τη διαπίστωση άμεσου δόλου β' βαθμού ως προς όλα τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης, ήτοι και ως προς την επέλευση βέβαιης ζημίας. Ορθότερο θα ήταν, ίσως, να απαιτείτο γνώση του δράστη μόνο για την παράβαση των κανόνων επιμελούς διαχείρισης και να αρκούσε κατά τα λοιπά, σε ό,τι αφορά την επέλευση της βέβαιης ζημίας, ακόμη και ο ενδεχόμενος δόλος.

Γ. Το νέο δικαιοπολιτικό μοντέλο προστασίας των εννόμων αγαθών της ιδιοκτησίας και περιουσίας

Οι παραπάνω διαπιστώσεις και αξιολογήσεις δεν παρέχουν βέβαια ακόμη πλήρη τεκμηρίωση για την αρχική μου θέση περί αλλαγής δικαιοπολιτικού μοντέλου σε ό,τι αφορά την ποινική προστασία της ιδιοκτησίας και περιουσίας, παρέχουν όμως ήδη αρκετά στοιχεία προς αυτήν την κατεύθυνση. Πριν όμως συνεχίσω και ολοκληρώσω την παρουσίαση των αναγκαίων στοιχείων, θα ήθελα, *αρνητικά* καταρχάς, να επισημάνω τις αλλαγές εκείνες που κατά τη γνώμη μου δεν συνιστούν αλλαγή μοντέλου, αλλά είναι περισσότερο νομοτεχνικής-οργανωτικής υφής.

I. Αλλαγές προεχόντως νομοτεχνικής-οργανωτικής υφής

1. Η συγχώνευση του 23ου και 24ου κεφαλαίου σε ενιαίο κεφάλαιο (: «εγκλήματα κατά περιουσιακών αγαθών»)

Αλλαγή δικαιοπολιτικού μοντέλου δεν συνιστά, κατά την άποψή μου, η συγχώνευση των δύο κεφαλαίων του παλαιού κώδικα, ήτοι του 23ου που αφορούσε τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και του 24ου που αφορούσε τα εγκλήματα κατά της περιουσίας, σε ένα ενιαίο νέο κεφάλαιο με τον υπέρτιτλο «Εγκλήματα κατά περιουσιακών αγαθών». Ειδικότερα, η συγχώνευση αυτή δεν συνδέεται με οποιοσδήποτε σημαντικές δογματικές συνέπειες, αφενός γιατί διατηρήθηκε η συστηματική διάκριση των αγαθών της ιδιοκτησίας και περιουσίας, έστω και σε επίπεδο πλέον υποκεφαλαίων, και αφετέρου γιατί δεν τροποποιήθηκε ουσιωδώς η νομοτυπική περιγραφή των σχετικών αδικημάτων. Τα οικεία αδικήματα εξακολουθούν, έτσι, να υπόκεινται, ανάλογα με το αγαθό που προστατεύουν, σε διαφορετικούς κανόνες μέτρησης της εκάστοτε, ποινικά αξιόλογης προσβολής. Στα εγκλήματα κατά της περιουσίας, ήτοι π.χ. στην απάτη και την απιστία, παραμένει πάντα δυνατή η αντιστάθμιση της εκροής από την περιουσία του θύματος με τυχόν (άμεσα συνδεόμενη) αντιπαροχή που εισρέει στην περιουσία του θύματος και καταλύει τη θεμελίωση βλάβης του εννόμου αγαθού. Αντίθετα, στην κλοπή, στη φθορά και στην υπεξαίρεση παραμένει σημαντικό, καταρχήν, το δικαίωμα κυριότητας στο συγκεκριμένο αντικείμενο που υφίσταται την προσβολή. Ο δράστης δεν μπορεί, παρέχοντας ισάξια αντιπαροχή, να καταλύσει τη θεμελίωση βλάβης στο δικαίωμα κυριότητας επί του προσβαλλόμενου αντικειμένου. Αυτό το χαρακτηριστικό μεταφέρεται, ερμηνευτικά, και στο επίπεδο λειτουργίας των λόγων εξάλειψης του αξιοποίνου. Εφόσον είναι δυνατή η απόδοση του κλαπέντος ή υπεξαيرهθέντος πράγματος χωρίς παράνομη βλάβη τρίτου, προέχει αυτή και δεν μπορεί να ενεργοποιηθούν τα ευεργετήματα του νέου ά. 381 ΠΚ με απλή απόδοση στο θύμα της αξίας του κλαπέντος ή υπεξαيرهθέντος πράγματος. Αντίθετα, στα περιουσιακά αδικήματα της απάτης και της απιστίας ο νομοθέτης εξακολουθεί να αρκείται στην εντελή αποκατάσταση της περιουσιακής βλάβης. Συνεπώς, ακόμη και

αν σώζεται στην περιουσία του δράστη το αντικείμενο που αυτός έλαβε στην κατοχή του με απάτη ή αν είναι δυνατόν να ανακτήσει ευχερώς το αντικείμενο που διέθεσε σε τρίτον με τη ζημιολόγη διαχειριστική πράξη του, φαίνεται να αρκεί για την ενεργοποίηση του νέου ά. 405 ΠΚ η απόδοση στο θύμα της αξίας του πράγματος και των συναφών τόκων υπερημερίας.

2. Η μείωση του αριθμού των διακεκριμένων παραλλαγών

Αλλαγή μοντέλου δεν συνιστά, επίσης, η μείωση, σε ορισμένες περιπτώσεις, του αριθμού των διακεκριμένων παραλλαγών των αδικημάτων. Η μείωση αυτή, όπου επιχειρήθηκε (π.χ. στην κλοπή και την απάτη με την κατάργηση της διακεκριμένης παραλλαγής της κατ' επάγγελμα τέλεσης, ή στην ληστεία με την κατάργηση της διακεκριμένης παραλλαγής της χρήσης κουκούλας ή της οπλοφορίας ή της οπλοχρησίας) συνιστά μεταβολή επιμέρους αξιολογικής στάθμησης, και όχι μεταβολή μοντέλου.

Αν όχι οι παραπάνω, τότε ποιες αλλαγές ενδεικνύουν την αλλαγή μοντέλου;

II. Αλλαγές σημαίνουσας δικαιοπολιτικής βαρύτητας

1. Η κατάργηση των υπηρεσιακών διαχειριστικών αδικημάτων

Αλλαγή μοντέλου ενδεικνύει, καταρχάς, έστω και οριακά, η κατάργηση των υπηρεσιακών διαχειριστικών αδικημάτων ως ιδιαίτερων τυποποιήσεων, που στόχευαν στην αυστηρότερη καταστολή των έσωθεν προσβολών της δημόσιας περιουσίας όχι μόνο μέσω της ποινικοποίησης περισσότερων συμπεριφορών και της απειλής υψηλότερων ποινών, αλλά και μέσω του αποκλεισμού της εφαρμογής των λόγων εξάλειψης του αξιοποίνου που προβλέπονταν για τις αντίστοιχες έξωθεν περιουσιακές προσβολές, ήτοι αυτές που δεν προέρχονταν από δημοσίους υπαλλήλους. Ειδικότερα, εκτός από την απιστία στην υπηρεσία, καταργήθηκε και η υπεξαίρεση στην υπηρεσία (παλαιό 258 ΠΚ), καθώς και η εκμετάλλευση εμπιστευμένων (παλαιό 257 ΠΚ). Με τον τρόπο αυτό τέθηκαν εκτός αξιοποίνου, όχι μόνο οι περιπτώσεις απιστίας που ήδη αναφέρθηκαν, αλλά και επιμέρους μορφές υπεξαίρεσης χρήσης, οι οποίες δεν ήταν ποτέ αξιόποινες στο πεδίο των έξωθεν προσβολών της δημόσιας περιουσίας. Παραπέρα, μέσω της απόλειψης της υπηρεσιακής διάστασης, που είχαν τα παραπάνω αδικήματα, έχει καταστεί δυνατή η **χωρίς περιορισμούς εφαρμογή των λόγων εξάλειψης του αξιοποίνου ή απαλλαγής από την ποινή που προβλέπονται στα άρθρα 381 και 405 ΠΚ και σε περιπτώσεις που τα αδικήματα τελούνται από δημοσίους υπαλλήλους.** Ενόψει αυτών των αλλαγών, η παραδοσιακή επιστημολογική διάκριση μεταξύ έσωθεν και έξωθεν προσβολών της δημόσιας περιουσίας φαίνεται, πλέον, να μην έχει νομικά ερείσματα. Αντίστοιχα χάνουν τα ερείσματά τους και οι πάγιες θέσεις της

νομολογίας για ανελαστικότερη τιμώρηση των διαχειριστικών αδικημάτων που τελούνται από δημοσίους υπαλλήλους.

2. Η συρρίκνωση των εννοιών του δημόσιου υπαλλήλου και της δημόσιας περιουσίας

Αλλαγή μοντέλου ενδεικνύει, παραπέρα, η συρρίκνωση της έννοιας του δημοσίου υπαλλήλου και της δημόσιας περιουσίας, μέσω της κατάργησης του παλαιού ά. 263Α ΠΚ και του Ν. 1608/1950. Ειδικότερα, επιμέρους ποινικές διατάξεις, που παρείχαν προωθημένη προστασία στην περιουσία, υπό την έννοια ότι δεν απαιτούσαν ρητά βλάβη ή διακινδύνευση της προκειμένου να τυγχάνουν εφαρμογής, όπως π.χ. οι διατάξεις για τη δωροδοκία και τη δωροληψία ή η διάταξη για την ψευδή βεβαίωση ή η διάταξη για την παράβαση καθήκοντος, δεν μπορούν πλέον να εφαρμόζονται με την ίδια ευρύτητα, καθώς πολλά πρόσωπα, όπως π.χ. οι τραπεζικοί υπάλληλοι ή οι υπάλληλοι ΔΕΚΟ, ύστερα από την επιστροφή στη στενή έννοια του δημοσίου υπαλλήλου, έχουν εξαιρεθεί από τον κύκλο των πρόσφορων ενεργητικών υποκειμένων των οικείων αδικημάτων. Με τον παραπάνω τρόπο, αλλά και μέσω της επιστροφής στα κριτήρια του στενού Δημοσίου, σε ό,τι αφορά την οριοθέτηση της έννοιας της δημόσιας περιουσίας, εκφράστηκε ρητά η νομοθετική βούληση για την **απόσχιση της περιουσιακής προστασίας των φορέων του ευρύτερου δημόσιου τομέα από την αυξημένη (: προωθημένη ή υποστηριζόμενη από βαρύτερα πλαίσια απειλούμενης ποινής) προστασία που απολαμβάνει το Δημόσιο και για την προσαρμογή αυτής της προστασίας προς το επίπεδο προστασίας που παρέχεται σε ιδιώτες.**

3. Η ευρεία εισαγωγή θεσμών «ιδιωτικοποίησης» των περιουσιακών αδικημάτων

Αλλαγή δικαιοπολιτικού μοντέλου συνιστά, τέλος, πάνω απ' όλα, η ευρεία εισαγωγή θεσμών ιδιωτικοποίησης των περιουσιακών εγκλημάτων, θεσμών δηλαδή που εμπνέονται από αρχές οι οποίες κυριαρχούν στο αστικό δίκαιο και στην πολιτική δίκη. Τέτοιες ιδιωτικού δικαίου αρχές είναι κυρίως δύο: (α) η αρχή της ελεύθερης διάθεσης του αντικειμένου της αστικής δίκης εκ μέρους του εκάστοτε ενάγοντα-ζημιωθέντα και (β) η αρχή ότι η αποκατάσταση της προκληθείσας περιουσιακής βλάβης εκ μέρους του εκάστοτε εναγόμενου-ζημιώσαντα αρκεί για την περάτωση της όποιας αστικής διαφοράς. Οι αρχές αυτές εισάγονται πλέον μερικώς και στην ποινική δίκη μέσω της **σημαντικής διεύρυνσης του πεδίου εφαρμογής δύο θεσμών: (α) αφενός της έγκλησης και (β) αφετέρου της εντελούς ικανοποίησης.**

Η έγκληση, ειδικότερα, αποτελεί εκ της φύσεώς της θεσμό που κατ' ουσία ιδιωτικοποιεί την ποινική δίκη, αφού παρέχει στο θύμα τη δυνατότητα να διαθέτει

κατά βούληση το αντικείμενό της. Η ποινική δίωξη ξεκινά μόνο εφόσον το ζητήσει το θύμα και σταματά όποτε το θύμα εκφράσει τέτοια βούληση. Στην ουσία τους αυτές οι εξουσίες του θύματος θυμίζουν εκείνες που διαθέτει ο φορέας αστικών αξιώσεων και που χαρακτηρίζουν την κυριαρχούμενη από το διαθετικό σύστημα πολιτική δίκη. **Μέσω της μετατροπής της πλειονότητας των περιουσιακών αδικημάτων σε κατ'έγκληση διωκόμενα, η εξουσία του θύματος να διαθέτει το αντικείμενο της ποινικής δίκης είτε ξεκινώντας αυτή είτε παύοντας αυτήν, ανήχθη, πλέον, σε βασικό στοιχείο και του ποινικού πλαισίου προστασίας της ιδιοκτησίας και περιουσίας.** Έτσι η ποινική δίκη για τα περιουσιακά αδικήματα αποκτά πλέον χαρακτηριστικά που μοιάζουν πολύ με αυτά της αστικής δίκης.

Εξουσία επίδρασης στο αντικείμενο της ποινικής δίκης δεν δόθηκε όμως μόνο στο θύμα, αλλά εν μέρει και σε αυτόν τον ίδιο τον δράστη. Η αποκατάσταση της περιουσιακής βλάβης μέχρι και την αμετάκλητη παραπομπή στο ακροατήριο έχει αναχθεί, από τα νέα ά. 381 και 405 ΠΚ, σε παράγοντα καταλυτικό για την πρόοδο της ποινικής δίκης, αφού οδηγεί αναγκαστικά σε εξάλειψη του αξιοποίνου ή σε απαλλαγή από την ποινή, δηλαδή, σε κάθε περίπτωση, ανεξαρτήτως του ονόματος που θα δώσει κανείς στην έννομη συνέπεια, σε αθώωση του δράστη. Εφόσον μάλιστα πρόκειται για πλημμέλημα, αρκεί ακόμη και η αποκατάσταση που λαμβάνει χώρα μέχρι το τέλος της αποδεικτικής διαδικασίας στον πρώτο βαθμό. Σε αντίθεση, εξάλλου, με τον δικονομικό θεσμό της ποινικής συνδιαλλαγής, των νέων άρθρων 301 και 302 ΚΠΔ, ο οποίος απαιτεί και συμφωνία του θύματος μέσω της σύνταξης πρακτικού συνδιαλλαγής, **οι ουσιαστικού δικαίου θεσμοί των νέων ά. 381 και 405 ΠΚ μπορούν να λειτουργούν και να παράγουν έννομες συνέπειες ανεξάρτητα από τη βούληση του θύματος,** αφού δεν απαιτείται και δική του δήλωση ικανοποίησης, προκειμένου να επιτυγχάνεται η αθώωση. Έτσι, τελικά, δεν είναι μόνο το θύμα που μπορεί να προκαλεί την παύση της ποινικής δίωξης, ανακαλώντας την έγκλησή του, όπου πρόκειται και κατ'έγκληση διωκόμενο περιουσιακό έγκλημα. Συγκρίσιμο αποτέλεσμα μπορεί να επιτυγχάνει και ο δράστης, και μάλιστα τόσο στα κατ'έγκληση όσο και στα αυτεπαγγέλτως διωκόμενα περιουσιακά εγκλήματα, εφόσον βρει το αναγκαίο κεφάλαιο και τους τόκους υπερημερίας για να αποζημιώσει το θύμα.

Υπήρχαν κάποιοι σοβαροί δικαιοπολιτικοί λόγοι που μπορεί να υποκίνησαν τις παραπάνω, θεμελιακής φύσεως, αλλαγές στο σύστημα ποινικής προστασίας της ιδιοκτησίας και της περιουσίας, ιδίως τις αλλαγές που συναρτώνται με την εισαγωγή χαρακτηριστικών ιδιωτικοποίησης; Η αιτιολογική έκθεση δεν αναφέρει κάτι σχετικό. Ωστόσο εύκολα μπορεί κανείς να πιθανολογήσει τέτοιους λόγους, αν έχει μια **αδρή εικόνα της σημερινής ελληνικής πραγματικότητας.** Είναι συχνό π.χ. το φαινόμενο, να εμφανίζεται στην πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια δίκη το θύμα,

αφού τα έχει βρει με τον δράστη και έχει αποζημιωθεί έστω και μερικώς από αυτόν, και να δηλώνει ότι ο δράστης δεν είχε δόλο να τελέσει το αδίκημα που του αποδίδεται, αλλά όλα οφείλονταν σε μια παρεξήγηση. Στη συντριπτική πλειονότητα τα δικαστήρια συνθηκολογούν μπροστά σε αυτή την εικόνα συμφιλίωσης και αθωώνουν λόγω έλλειψης δόλου, ακόμη και αν αντιλαμβάνονται ότι δόλος υπήρχε. Μέσω των θεσμών της έγκλησης ή της εντελούς ικανοποίησης παρέχεται μια θεσμικά κατοχυρωμένη οδός για να φτάνει κανείς στο ίδιο αθωωτικό αποτέλεσμα, χωρίς να υποβαθμίζει την ποινική αποδεικτική διαδικασία. Συχνό είναι, επίσης, το ενίοτε αντίστροφο φαινόμενο, ήτοι να εργαλειοποιείται ο ποινικός μηχανισμός για τη διεκδίκηση καταχρηστικών αστικών αξιώσεων. Οι χρονικοί περιορισμοί που συνοδεύουν την υποβολή έγκλησης, αλλά και οι δυνατότητες που παρέχονται μέσω των νέων θεσμών στον φερόμενο δράστη να απαλλάσσεται από την ποινική εμπλοκή καταβάλλοντας μόνο αυτά που πραγματικά οφείλει, και όχι αυτά που καταχρηστικά διεκδικεί ο αντίδικός του, παρέχουν και εδώ ένα θεσμικά κατοχυρωμένο αντίβαρο στην αθέμιτη εργαλειοποίηση της ποινικής διαδικασίας. Στο πλαίσιο μιας πραγματιστικής θεώρησης θα μπορούσε εξάλλου να σκεφτεί κανείς ότι δεν είναι ενδεχομένως κακό, σε ένα δικαιοσύνη, όπως το ελληνικό, που χαρακτηρίζεται από την εξαιρετική βραδύτητα και αναποτελεσματικότητα των αστικών διαδικασιών αποζημίωσης του θύματος, να ανάγεται η αποζημίωση σε κεντρικό μέλημα και του ποινικού δικαίου, εκεί τουλάχιστον όπου μιλάμε για ανατάξιμα έννομα αγαθά.

Αν οι νέες ρυθμίσεις θα επιτύχουν τους ανωτέρω, ενίοτε σύνθετους στόχους που πιθανολογείται ότι επιδιώκουν, είναι ένα **θεμιτό, συνταγματικά ανεκτό εγκληματοπολιτικό στοίχημα** που θα κριθεί στον χρόνο. Δεν θα πρέπει, πάντως, κανείς να παραγνωρίζει στο ενδιάμεσο διάστημα ότι οι νέες διατάξεις ενέχουν και **πολλούς κινδύνους για την αντεγκληματική αποτελεσματικότητα του ποινικού δικαίου**, στο επίκεντρο του οποίου βρίσκεται παραδοσιακά η πρόληψη και όχι η αποζημίωση. Κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει, π.χ., την καταχρηστική εκμετάλλευση των νέων θεσμών από έμπειρους δράστες, που θα έχουν πάντα διαθέσιμα τα αναγκαία κεφάλαια, ώστε να αποκαθιστούν μονομερώς τη βλάβη όσων από τα θύματά τους θα έχουν καταφέρει να τους οδηγήσουν μέχρι το ακροατήριο, διατηρώντας παράλληλα τα εγκληματικά κέρδη από άλλες περιπτώσεις όπου τα θύματα δεν θα έχουν υποβάλλει έγκληση ή όπου η εγκληματική δράση δεν θα έχει αποκαλυφθεί. Δεν μπορεί κανείς επίσης να αποκλείσει το ενδεχόμενο να χάνεται η προθεσμία έγκλησης σε περιπτώσεις π.χ. σύνθετων σοβαρών διαχειριστικών αδικημάτων, όπου τα θύματα θα έχουν θελήσει, πριν στραφούν κατά του δράστη, να έχουν συγκεντρώσει, στο πλαίσιο μια χρονοβόρας διαδικασίας, όλες τις αναγκαίες αποδείξεις. Δεν αποκλείεται, τέλος, σε περιπτώσεις προσχεδιασμένων αδικημάτων, που στρέφονται κατά εκατοντάδων ή χιλιάδων θυμάτων, όπως π.χ. μια διαδικτυακή απάτη, προκαλώντας αθροισόμενη ζημία που υπερβαίνει τα όρια του

κακουργήματος, να καθίσταται αδύνατη για τις διωκτικές αρχές η συνολική απαξιολόγηση της εγκληματικής συμπεριφοράς του δράστη, γιατί μόνο ελάχιστα από τα θύματά του θα έχουν μπει στον κόπο να υποβάλλουν έγκληση εντός του προβλεπόμενου τριμήνου.

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν τέτοια προβλήματα θα ήταν ενδεχομένως σκόπιμο, σε επίπεδο πλέον *de lege ferenda*, αντί του θεσμού της έγκλησης να προβλεφθεί ο υβριδικός θεσμός της καταρχήν αυτεπάγγελτης δίωξης, που μπορεί να παύει με αντίθετη δήλωση του θύματος. Σε *de lege lata* επίπεδο, εξάλλου, για τις περιπτώσεις των κατ' εξακολούθηση τελούμενων εγκλημάτων, νοητή, υπό το φως του άρθρου 98 παρ. 2 ΠΚ και της θεωρίας περί ενιαίου εγκλήματος, θα ήταν και η λύση, να θεωρείται επαρκής η υποβολή έγκλησης από ένα έστω θύμα για τη δίωξη του συνολικού κατ' εξακολούθηση τελούμενου αδικήματος. Τέλος, λύσεις διανοίγονται και στο πλαίσιο ερμηνείας της διάταξης του ά. 104 ΠΚ, αν για την έναρξη της τρίμηνης προθεσμίας για την υποβολή της έγκλησης τεθούν, μεταξύ άλλων, δύο προϋποθέσεις: (α) *πρώτον*, να ξεκινά το τρίμηνο μόνο όταν διαπιστώνεται *ασφαλής (βέβαιη) γνώση* του θύματος για το πρόσωπο του δράστη και την αξιόποινη πράξη, έτσι ώστε να μην χάνεται η προθεσμία σε περιπτώσεις όπου το θύμα επιλέγει να συγκεντρώσει πρώτα όλες τις αναγκαίες αποδείξεις, και (β) *δεύτερον*, να ξεκινά το τρίμηνο μόνο όταν διαπιστώνεται η *ευχερής δυνατότητα* υποβολής έγκλησης, η οποία π.χ. δεν θα συντρέχει όσο ο ενδιαφερόμενος, ως μειοψηφών μέτοχος μιας εταιρείας, θα προσπαθεί να επιτύχει δικαστικά την αντικατάσταση της διοίκησης της εταιρείας, προκειμένου να υποβληθεί σε βάρος αυτής της διοίκησης έγκληση για απιστία.

Δ. Καταληκτικές παρατηρήσεις

Συνοψίζοντας: Όπως φάνηκε και στις εισηγήσεις της πρώτης ενότητας του σεμιναρίου, ο νέος ΠΚ βρίθει δικαιολογικών νεωτερισμών και ερμηνευτικών προκλήσεων. Τέτοιους νεωτερισμούς και τέτοιες προκλήσεις προσπάθησα να αναδείξω και εγώ με την εισήγησή μου, έχοντας ως ειδικότερο σημείο αναφοράς τα περιουσιακά αδικήματα και, ιδίως, αυτό της απιστίας. Πρόδηλο είναι, βέβαια, ότι **το βάρος διαχείρισης όλων αυτών των προβλημάτων το φέρει κυρίως η νομολογία**. Τούτη καλείται, στο πλαίσιο ενός διαρκούς εποικοδομητικού διαλόγου με την επιστήμη, να συγκεκριμενοποιήσει τις βέλτιστες δυνατές λύσεις, έτσι ώστε αφενός να περιοριστούν οι όποιες ενδεχόμενες αρνητικές παρενέργειες των νέων διατάξεων, και αφετέρου να μπορέσουν αυτές οι διατάξεις να αναπτύξουν πλήρως τα θετικά χαρακτηριστικά τους, στα οποία απέβλεψαν και οι συντάκτες τους.